

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research) เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา และปัจจัยบางประการอื่น ได้แก่ เพศของเด็ก ลำดับการเกิดของเด็ก สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบิดา มารดา เวลาที่บิดา มารดา ใช้ดูแลบุตรในวันจันทร์ - ศุกร์ และวันหยุดราชการ ลักษณะครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา ความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดา มารดาเลือกใช้ กับพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก ตลอดจนศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของบิดา มารดา กับความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กอายุระหว่าง 2 ปี 6 เดือน ถึง 3 ปี 6 เดือน ที่เข้าเรียนในงานวิชาการพัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์สุขวิทยาจิต และศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กโรงพยาบาลราชวิถี ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วย ร่วมกับครูพี่เลี้ยง ได้ทำการประเมินพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองของเด็กในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว และการขับถ่าย โดยใช้แบบคัดกรองพัฒนาการเด็กไทย (Thai Developmental Screening Test) คัดเลือกเด็กที่ทำผ่านเกณฑ์เข้ามาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ซึ่งเด็กเหล่านี้จะต้องเป็นเด็กปกติ ไม่มีความผิดปกติทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีสุขภาพแข็งแรง และมีบิดา มารดาเป็นผู้อบรมเลี้ยงดูหลัก จึงได้กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาทั้งสิ้น 77 คน เป็นชาย 46 คน เป็นหญิง 31 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามบิดา มารดาเกี่ยวกับ

1. ข้อมูลส่วนตัวของเด็กและบิดา มารดา
2. สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา
3. วิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา
4. พฤติกรรมช่วยเหลือตนเองของเด็ก

ลักษณะของคำถาม จะเป็นข้อความที่มีคำตอบให้เลือก หลายตัวเลือก เพื่อความสะดวกของบิดา มารดา ในการตอบคำถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ลักษณะการกระจายของตัวแปรทุกตัวของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตาราง
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของบิดา มารดา กับความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา โดยใช้ ไคสแควร์ (χ^2)
3. เปรียบเทียบอายุเฉลี่ยของเด็กที่มีลำดับการเกิดแตกต่างกัน โดยใช้ F-test
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็กแต่ละด้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product - moment correlation coefficient)

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไป

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนมากร้อยละ 51.9 เป็นบุตรคนเดียวของครอบครัว มีบิดา มารดาจบการศึกษาสูงสุดในระดับอุดมศึกษาขึ้นไปร้อยละ 63.6 , 66.2 ตามลำดับ และทำงานนอกบ้านเกือบทั้งหมด แต่มารดาส่วนใหญ่ร้อยละ 83.1 ก็ยังรายงานว่า ตนเองนั้นมีเวลาดูแลลูกมากกว่า 4 ช.ม. ต่อวัน ในวันจันทร์-ศุกร์ ในขณะที่บิดา ร้อยละ 59.7 รายงานว่าตนมีเวลาดูแลลูก เพียง 0-3 ช.ม.ต่อวันเท่านั้น ส่วนในวันหยุดราชการ ทั้งบิดาและมารดาส่วนใหญ่รายงานว่า ท่านมีเวลาดูแลลูกมากกว่า 4 ช.ม. ต่อวัน โดยที่สัดส่วนของ มารดาสูงกว่าสัดส่วนของบิดา แต่ก็พบว่า มีบิดาจำนวนไม่น้อยที่มีเวลาดูแลลูกเพียง 0-3 ช.ม.ต่อวัน (ตาราง 2) ครอบครัวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 58.4) มีลักษณะ เป็นครอบครัวเดี่ยว มีรายได้ครอบครัว ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000-19,999 บาท มากที่สุด ร้อยละ 36.4 รองลงมาคือ 20,000 บาทขึ้นไป และ 0-9,999 บาทในสัดส่วนใกล้เคียงกัน เมื่อพิจารณาถึงสัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา ของกลุ่ม ตัวอย่างนี้ พบว่า ส่วนใหญ่ต่างก็ให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีการแสดงความรู้สึกของตนออกมาอย่าง เปิดเผย ไม่ค่อยมีความขัดแย้งต่อกัน และต่างก็อยู่ภายใต้กฎระเบียบและแบบแผนในชีวิตประจำวันอย่าง ผ่อนปรน แต่ก็พบว่า บิดา มารดาของกลุ่มตัวอย่าง ถึงร้อยละ 66.2 ที่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการ วางแผน หรือประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน (ตาราง 3)

สำหรับบุคคลที่เป็นผู้ดูแล และตัดสินใจ เรื่องการอบรมเลี้ยงดูในกิจกรรมการช่วยเหลือ ตนเองของลูกนั้น บิดาส่วนใหญ่รายงานว่า มารดาจะเป็นผู้ดูแลและตัดสินใจ ทั้งในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว และการขับถ่าย ร้อยละ 77.9 , 79.2 และ 77.9 ตามลำดับ ในขณะที่มารดาที่รายงานว่า ส่วนใหญ่ตนเองจะเป็นผู้ดูแลในกิจกรรมดังกล่าวเช่นกัน ร้อยละ

75.3 , 87.0 และ 88.4 ตลอดจนเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องการฝึกลูกในกิจกรรมดังกล่าวด้วยตนเอง ร้อยละ 80.5 , 87.0 และ 84.3 ตามลำดับ และพบว่ามีบิดาเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่รายงานว่าตนเองได้ดูแลลูก และตัดสินใจในเรื่องการช่วยเหลือตนเองของลูก ด้วยตนเอง หรือกระทำกิจกรรมเหล่านี้ร่วมกับมารดา (ตาราง 4-5)

เมื่อพิจารณาระดับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก พบว่าร้อยละ 70.1 มีระดับคะแนนการช่วยเหลือตนเองในด้านการขับถ่าย โดยสามารถไปถ่ายปัสสาวะหรืออุจจาระในที่ที่เหมาะสมได้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย รองลงมาคือ การช่วยเหลือตนเองในด้านการทำความสะอาดร่างกาย และแต่งตัว เช่น อาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน (อาจยังทำได้ไม่สะอาด) หรือสวมชุดชั้นใน เป็นต้น ร้อยละ 55.8 แต่เด็กส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.0 และ 54.5 กลับมีคะแนนในด้านการรับประทานอาหารด้วยตนเอง และคะแนนรวมการช่วยเหลือตนเองทุกด้าน (การช่วยเหลือตนเองโดยรวม) ต่ำกว่าหรือเท่ากับเกณฑ์เฉลี่ยเท่านั้น

ส่วนวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา พบว่า ทั้งกลุ่มบิดาและมารดาต่างก็เลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมากที่สุด ร้อยละ 63.6 และ 64.9 ตามลำดับ และไม่พบว่ามีบิดาหรือมารดาที่เลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการ หรือแบบเพิกเฉยแม้แต่รายเดียว (ตาราง 8)

2. จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเด็ก ปัจจัยด้านครอบครัว และความสอดคล้องในการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา กับพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว การขับถ่าย และการช่วยเหลือตนเองโดยรวมของเด็ก โดยใช้ไคสแควร์ (χ^2) พบว่า ระดับการศึกษาของมารดา มีความสัมพันธ์ กับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่ายของเด็ก รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์ กับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านการรับประทานอาหารของเด็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ เด็กที่มารดาจบชั้นมัธยมและอุดมศึกษาส่วนใหญ่ จะมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่ายสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย มากกว่าเด็กที่มารดาจบชั้นประถมศึกษา เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ระหว่าง 10,000-19,999 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่จะมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองด้านการรับประทานอาหารสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย แต่เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ระหว่าง 0-9,999 บาท และมากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่จะมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองในด้านนี้ต่ำกว่า หรือเท่ากับเกณฑ์เฉลี่ย และพบว่า เด็กที่มารดาทำงานนอกบ้านและมีเวลาดูแลลูกในวันจันทร์-ศุกร์แตกต่างกัน จะมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่ายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ เด็กที่มารดาใช้เวลาดูแลลูกมากกว่า 4 ช.ม.ต่อวัน จะมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่ายสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย มากกว่าเด็กที่มารดาใช้เวลาดูแลน้อยกว่า 4 ช.ม. ในขณะที่เพศของเด็ก ลำดับการเกิดของเด็ก ระดับการศึกษาของบิดา สถานภาพการทำงานของบิดา มารดา เวลาที่บิดา มารดา ใช้ดูแลบุตรในวันจันทร์-ศุกร์ และวันหยุดราชการ ลักษณะครอบครัว สัมพันธภาพของบิดา มารดา และความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็กในทุกด้าน นอกจากนี้ ก็พบว่า ระดับการศึกษาของมารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนน

พฤติกรรมกรช่วยเหลือตนเอง ในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว และการช่วยเหลือตนเองโดยรวม ส่วนรายได้ของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมกรช่วยเหลือตนเอง ในด้านการทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว การขับถ่าย และการช่วยเหลือตนเองโดยรวมของเด็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของบิดา มารดา ในด้าน Cohesion, Expressiveness, Conflict, Organization และ Control กับความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา โดยใช้ไคสแควร์ (χ^2) พบว่า สัมพันธภาพของบิดา มารดาทุกด้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา กล่าวคือ ไม่ว่าบิดา มารดา จะมีการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแสดงความรู้สึกของตนออกมาอย่างเปิดเผย มีความขัดแย้งต่อกัน มีส่วนร่วมในการวางแผนและประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบแบบแผนในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด หรือไม่ก็ตาม ก็มีแนวโน้มเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบเดียวกัน (แบบสอดคล้อง) หรือใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูคนละแบบ (แบบไม่สอดคล้อง) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรช่วยเหลือตนเองของเด็กกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา โดยใช้ ไคสแควร์ (χ^2) พบว่า เด็กที่มีคะแนนการช่วยเหลือตนเอง ด้านการขับถ่ายแตกต่างกัน จะมีมารดาที่ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กส่วนใหญ่ที่ได้คะแนนพฤติกรรมด้านนี้ อยู่ในกลุ่มสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย จะมีมารดาที่ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมากที่สุด ในขณะที่คะแนนพฤติกรรมกรช่วยเหลือตนเอง ในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว และการช่วยเหลือตนเองโดยรวม ไม่มีความสัมพันธ์กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของมารดา และคะแนนพฤติกรรมกรช่วยเหลือตนเองของเด็กทุกด้าน ก็ไม่มีความสัมพันธ์กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

การช่วยเหลือตนเองเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะต้องส่งเสริมและปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก เพราะ เมื่อเด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เด็กจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักรับผิดชอบตนเอง ประกอบกับเด็กในช่วงอายุ 2-3 ขวบ เป็นระยะเวลาที่เด็กเริ่มมีความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้บ้างแล้ว เนื่องจากกล้ามเนื้อของเด็กแข็งแรงขึ้น มีความพร้อมที่จะทดสอบใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกาย เด็กจึงต้องการที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น อยากรับประทานอาหาร อยากรับแต่งตัวเอง (นงลักษณ์ สิ้นสืบผล และ ละออ ชุตติกร, 2526) ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะได้คะแนนการช่วยเหลือตนเองสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย ในด้านการขับถ่ายมากที่สุด รองลงมาคือ การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว การค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาถึงพฤติกรรมพื้นฐานในเด็กอายุ 2 ปี 3 เดือน ถึง 3 ปี 5 เดือน ของ ศิริกุล ศศิโนริตติย (2520)

ที่พบว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งชายและหญิง จะสามารถไปปีสสาวะได้ด้วยตนเองทุกครั้งมากที่สุด และจากการศึกษาเกณฑ์มาตรฐาน (norm) ของเด็กไทย โดยใช้ดัชนีวัดพัฒนาการ เด็กไทยของ กองสุขภาพจิต กรมการแพทย์ และ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี (2533) ก็พบว่า เด็กไทยร้อยละ 75 สามารถถ่ายปีสสาวะได้ถูกที่ด้วยตนเองเมื่ออายุได้ 2 ขวบ 6 เดือนและสามารถ ถ่ายอุจจาระได้ถูกที่ด้วยตนเองเมื่ออายุได้ 2 ขวบ 4 เดือนแล้ว ส่วนการช่วยเหลือตนเองในด้านการรับประทานอาหาร กลับพบว่า เด็กส่วนใหญ่ยังช่วยเหลือตนเอง ได้ต่ำกว่า หรือเท่ากับเกณฑ์เฉลี่ย

สาเหตุที่เด็กได้คะแนนด้านการขับถ่ายสูงกว่าด้านการรับประทานอาหาร และการทำความสะอาดร่างกาย และแต่งตัวนั้น อาจเนื่องมาจาก

1. ปัจจัยด้านตัวเด็กเอง

1.1 จากการที่อัตราการเจริญเติบโตในแต่ละอวัยวะของเด็กไม่เท่ากัน กล่าวคือ เด็กสามารถควบคุมอวัยวะที่ใช้ในการขับถ่าย โดยไม่ทำให้เปื้อนในตอนกลางวันได้ค่อนข้างดีแล้ว ระหว่างอายุ 2 - 2 1/2 ปี (Hurlock, 1978) ส่วนการช่วยเหลือตนเองอีก 2 ด้านนั้น ต้องใช้ กล้ามเนื้อมือและนิ้ว ซึ่งเป็นกล้ามเนื้อมัดเล็กที่พัฒนาได้เรียวร้อยในช่วงอายุที่ช้ากว่า

1.2 การช่วยเหลือตนเองในด้านการรับประทานอาหาร และการทำความสะอาดร่างกาย และแต่งตัว เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้สมาธิในการทำมากกว่าการขับถ่าย ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย เด็ก จึงทำอย่างอึดอาด (Hurlock, 1956) จึงอาจทำให้บิดา มารดา รู้สึกรำคาญ หรือไม่มีเวลาที่จะรอให้ เด็กทำเอง เลยทำให้เสียหมด

1.3 สภาพอารมณ์ของเด็กในขณะที่ถูกประ เหมินพฤติกรรม ถ้าในช่วงนั้นเด็กมีภาวะอารมณ์ เสียหรือตึงเครียด จะมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก (Hurlock, 1956) ที่อาจทำให้เด็ก ช่วยตนเองน้อยลง

1.4 อัตราการเจริญเติบโตของเด็กในวัยนี้ลดลง โดยทั่วไป เด็กจึงอยากรับประทานอาหาร เมื่อหิวเท่านั้น (สุขศรี บุรณะกนิษฐ, 2530) หรืออาจเนื่องมาจากเด็กเริ่มพัฒนาความรู้สึกชอบ และไม่ชอบอาหารบางชนิดอย่างเคร่งครัด (อัจฉรา สุขารมณ, 2529) ซึ่ง ก็เซล (Gesell, 1942) กล่าวว่า เด็กวัย 2 1/2 ขวบ ยังคงเลือกอาหาร ถ้าอาหารใดที่ชอบก็จะรับประทานด้วยตนเอง

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

2.1 กิจกรรมที่ใช้ประ เหมินด้านการรับประทานอาหาร ได้แก่ การบอกล้ม อาจเป็น กิจกรรมที่ยากเกินไปสำหรับเด็กวัยนี้ ประกอบกับ ความคาดหวังของครูที่ศูนย์พัฒนาการเด็ก ในการ ประ เหมินกิจกรรมนี้ อาจไม่เท่ากับความคาดหวังของมารดา เช่น ครูอาจประ เหมินว่าเด็กทำได้ แม้ว่า จะบอกล้มแบบและๆ แต่มารดาอาจคิดว่าสิ่งที่เด็กทำได้ คือบอกล้มได้เรียวร้อยดี แม้ว่าเด็กจะถูกคัดเลือก จากครูว่าทำกิจกรรมเหล่านี้ได้แล้ว แต่มารดาที่บ้าน ก็อาจประ เหมินว่าลูกทำได้อย่างไม่ดี ดังนั้น ในการ ศึกษาเรื่องพฤติกรรมเด็กในครั้งต่อไป จึงควรระบุรายละเอียดการประ เหมินพฤติกรรมใน เฉพาะ เจาะจง มากกว่านี้ในแบบสอบถาม

2.2 โอกาส (Opportunity) ในการเรียนรู้ หรือการได้รับการฝึกหัด (Training)

จากบิดา มารดาอาจไม่เท่ากันในแต่ละกิจกรรม กล่าวคือ การขับถ่ายเป็นเรื่องไม่สะอาด ที่บิดา มารดา มักจะ เน้นให้เด็ก ไปปัสสาวะและอุจจาระ ในที่ที่เหมาะสมได้ก่อนกิจกรรมอื่นๆ

2.3 สภาวะอารมณ์ของมารดา ขณะประเมิณพฤติกรรมเด็ก ถ้ามารดากำลังหงุดหงิดกับการไม่ช่วยตนเองของเด็ก มารดาก็อาจประเมิณว่าเด็กช่วยเหลือตนเองได้น้อย หรืออาจเนื่องมาจากมารดาที่มีความกังวลต่อการช่วยเหลือตนเองของเด็กในแต่ละกิจกรรมต่างกัน จากการที่ผู้วิจัยทำงานกับเด็กมานาน พบว่า มารดามักจะกังวลในเรื่องการรับประทานอาหารของเด็กมากกว่าเรื่องอื่นๆ ความกังวลนี้ อาจทำให้มารดาคาดหวังต่อพฤติกรรมนี้สูง เมื่อลูกทำได้ไม่เป็นที่พอใจ จึงอาจประเมิณการช่วยเหลือตนเองของเด็กในด้านนี้ต่ำกว่าความเป็นจริงได้ เหตุเหล่านี้จึงอาจทำให้เด็กกลุ่มตัวอย่างช่วยเหลือตนเองในด้านการรับประทานอาหารได้น้อยกว่าด้านอื่นๆ

และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการช่วยเหลือตนเองแต่ละด้านของเด็ก พบว่าคะแนนด้านการรับประทานอาหาร จะมีความสัมพันธ์กับคะแนนด้านการทำความสะอาดร่างกาย และแต่งตัว แต่ไม่สัมพันธ์กับคะแนนด้านการขับถ่าย ทั้งนี้เหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจาก ทั้งการรับประทานอาหาร และการทำความสะอาดร่างกาย และแต่งตัว เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กล้ามเนื้อที่ เป็น Fine motor และควบคุมโดยระบบประสาทส่วนกลาง ส่วนการขับถ่ายนั้นอวัยวะจะถูกควบคุมโดยระบบประสาทอัตโนมัติ (เดือนเพ็ญ ชชาติกานนท์ และคณะ, 2518)

เมื่อวิเคราะห์วิธีการอบรมเลี้ยงดู ที่บิดา มารดา ของกลุ่มตัวอย่างเลือกใช้นั้น พบว่า เลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมากที่สุด กล่าวคือ บิดา มารดาส่วนใหญ่ จะปฏิบัติต่อลูกด้วยความยุติธรรม ไม่เข้มงวด หรือตามใจจนเกินไปในการฝึก เปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความสามารถของตนเอง คอยให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือในโอกาสอันควร มีการให้รางวัลเมื่อลูกกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสม และใช้การว่ากล่าวตักเตือนเท่านั้น เมื่อลูกแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัยส่วนบุคคลและสังคม ในเด็กก่อนวัยเรียน ของ เขาวลัักษณ์ หาญวชิรพงศ์ (2532) ที่พบว่า มารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ก็เลือกใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เช่นเดียวกัน และจากการศึกษาถึงอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กวัยเรียน ในชนบทภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ละม้ายมาศ ตรีทัตต์ และ จรรยา สุวรรณทัต, 2510; จรรยา สุวรรณทัต และคณะ, 2513) ก็พบว่า มารดาส่วนใหญ่จะใช้วิธีการฝึกให้เด็กเลียนแบบ โดยผู้ใหญ่ทำให้ดูเป็นตัวอย่างไปพร้อมกัน และกระทำการฝึกอย่างอ้อมอ้อม สະท้อนให้เห็นว่า แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูที่เคยเป็นมาในอดีตและปัจจุบัน ยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นลักษณะสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูในสังคมไทยเรา (จรรยา สุวรรณทัต, 2524)

สำหรับบทบาทของบิดาและมารดาในการอบรมดูแลลูกนั้น แม้ว่าปัจจุบัน จะมีครอบครัวที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านกันมาก ทำให้บทบาทของบิดา มารดาเปลี่ยนไป คือ บิดาต้องเข้ามาช่วยมารดาทำงานบ้าน หรือเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น (คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ เรื่องการเลี้ยงดูและอบรม, 2526) แต่จากการศึกษาถึงบทบาทของบิดา ก็พบว่า บิดายังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในด้านการเป็นผู้อบรม และส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก อันได้แก่ การสนับสนุนพัฒนาการการใช้กล้ามเนื้อใหญ่และเล็ก

ในการช่วยเหลือตนเอง การเรียนรู้ทางภาษา หรือจริยธรรม เป็นต้น จะเห็นได้จากการศึกษาของ อมรา ภิญา (2533) ถึงความรู้ เจตคติ และบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1-3 ปี ก็พบว่า บิดามีบทบาทในด้านดังกล่าวนี้น้อยที่สุด แต่จะมีบทบาทมากที่สุดในด้านการป้องกันอันตราย และจากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ทั้งบิดาและมารดา ไม่ว่าจะอยู่ในครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวขยาย ก็รายงานว่า มารดาจะเป็นทั้งผู้ดูแล และตัดสินใจในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว และการขับถ่ายมากที่สุด ทั้งนี้สาเหตุหนึ่ง อาจเนื่องมาจาก วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมทางสังคมไทยนั้น ได้ส่งเสริมให้บิดาขาดความเข้าใจในบทบาทของตน โดยคิดว่า การเลี้ยงดูบุตรเป็นบทบาทของภรรยาเท่านั้น (วันทนี วาลิกะสิน, 2526) จึงเห็นว่า การทำงานที่เป็นหน้าที่ของเพศหญิง เป็นเรื่องน่าละอายและเสียศักดิ์ศรี ความเป็นชาย เป็นเหตุให้บิดาละเลย หรือไม่ช่วยเหลือในการเลี้ยงดูบุตรในด้านเหล่านี้ ดังนั้น หน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในด้านนี้ จึงยังคงตกเป็นความรับผิดชอบของมารดาอยู่นั่นเอง

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่ต้องการศึกษา พบผลทั้งที่สอดคล้อง และ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเด็ก ปัจจัยด้านครอบครัว และความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา กับพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก

1.1 ปัจจัยด้านเด็ก ได้แก่ เพศ และลำดับการเกิด

การวิจัยในครั้งนี้พบว่า เพศ และลำดับการเกิดของเด็ก ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก กล่าวคือ ไม่ว่าจะเด็กจะเป็นเพศหญิงหรือชาย เป็นลูกคนแรก คนเดียว คนกลาง หรือคนสุดท้ายของครอบครัว ก็มีคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองทั้งในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว การขับถ่าย และการช่วยเหลือตนเองโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งการค้นพบนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับปัจจัยด้านเพศนั้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ เซียร์ และคณะ (Sears and others, 1957) ที่พบว่า แม่จะฝึกให้ลูกพึ่งตนเอง หรือยับยั้งการพึ่งตนเองรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกันระหว่างเพศหญิงและชาย และจากงานวิจัยของ สุภาพรรณ เหลืองรังษี (2520) ที่พบว่า เด็กหญิงและชาย แสดงพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยเหลือตนเองได้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเหตุที่ไม่แตกต่างกันอาจเนื่องมาจาก สังคมไม่ถือว่าพฤติกรรมการพึ่งตนเองในวัยเด็กนั้น เป็นพฤติกรรมที่แตกต่างระหว่างเพศ (Sear and others, 1957) และตรงกับคำกล่าวของ เฮอร์ลอค (Hurlock, 1984) ที่กล่าวว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่องการพัฒนาทักษะในด้านการเคลื่อนไหวของเด็กเล็ก ถ้าเด็กชายและหญิงได้รับการฝึก และมีโอกาสในการปฏิบัติเท่าเทียมกัน ซึ่งผู้วิจัยก็เห็นว่า กิจกรรมการช่วยเหลือตนเองในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว ตลอดจนการขับถ่ายนั้น เป็นกิจวัตรประจำวันพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน ที่เด็กควรจะต้องทำได้ด้วยตนเอง ที่พ่อแม่ก็ควรฝึกในเรื่องเหล่านี้เท่าเทียมกันทั้งเพศหญิงและชาย ซึ่งจากการศึกษาของ ชูจิตต์

พิทักษ์ผล (2505) พบว่า แม่เริ่มฝึกหัดให้ลูกหญิงและชาย ช่วยตนเองได้ในวัยเดียวกันและพบอีกว่า เด็กก็สามารถปฏิบัติได้เท่าเทียมกันด้วย ดังนั้นลูกหญิงและลูกชาย ควรช่วยเหลือตนเองในกิจกรรมดังกล่าวได้ไม่แตกต่างกัน

ส่วนปัจจัยด้านลำดับการเกิดนั้น แม้ผลการวิจัย จะขัดแย้งกับงานวิจัยหลายท่าน ดังกล่าวมาแล้ว ที่พบว่าลูกคนรอง จะช่วยเหลือตนเองได้ดีกว่าลูกคนโต (มาลา วิรุณานนท์, 2515 ; ดิริกุล ศตินิรัตติย, 2520 ; สุภาพรณ เหลืองรังษี, 2520) แต่ข้อค้นพบนี้ก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประณต เล็กสวาสดี (2517) ที่พบว่า ลูกคนแรก ลูกคนรอง และลูกคนสุดท้าย ได้คะแนนการพึ่งพาผู้อื่นไม่แตกต่างกัน และจากการศึกษาถึงการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน ในสถานอนุบาลเด็ก - กลาง นนทบุรี ของ พจนา ภิรมณ์ประเมศ (2532) ก็พบผลสนับสนุนคือ ลำดับการเกิดของเด็กที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การปฏิบัติของบิดา มารดา กับบุตรในแต่ละลำดับการเกิด ไม่แตกต่างกัน ดังเช่นการศึกษาของ มธุรส วีรกำแหง (2515) ที่พบว่า แม่ของเด็กไทย เชื้อชาติจีน และแม่ของเด็กไทย เชื้อชาติไทย จะฝึกให้ลูกพึ่งตนเอง และยับยั้งการพึ่งตนเองระหว่างลูกคนแรกและคนหลัง ๆ ไม่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงข้อมูล ก็พบว่า ลูกคนแรกมีแนวโน้มมีคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองได้สูงกว่า เกณฑ์เฉลี่ย ในทุกด้าน ซึ่งตรงกับคำกล่าวของ แองเจอร์ (Anger, 1963 อ้างถึงใน ประณต เล็กสวาสดี, 2517) ที่กล่าวว่า ลูกคนแรกจะมีวุฒิภาวะและพึ่งตนเองได้มากที่สุด และจากการวิจัยของ ประณต เล็กสวาสดี เองก็พบว่า ลูกคนแรกจะพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด แต่การวิจัยในครั้งนี้ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุตรคนแรก มีจำนวนน้อยเกินไปก็ได้ ส่วนลูกคนสุดท้ายนั้น พบว่ามีแนวโน้ม มีคะแนนการช่วยเหลือตนเองได้ต่ำกว่า หรือเท่ากับ เกณฑ์เฉลี่ย ในกิจกรรมการช่วยเหลือตนเองทุกด้าน สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจาก ลูกคนสุดท้ายนั้นมักมีพัฒนาการช้ากว่าปกติ เพราะพ่อแม่จะเอาใจมากกว่าพี่ ๆ ต้องการอะไร หรืออยากได้อะไรก็ทำให้เสร็จ ไม่ค่อยให้ช่วยตัวเอง จึงทำให้เลี้ยงไม่รู้จักโต (สุรางค์, สุชา จันท์เอม, 2517)

1.2 ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดา มารดา สถานภาพการทำงานของบิดา มารดา รายได้ของครอบครัว เวลาที่บิดา มารดา ใช้ดูแลบุตรใน 1 วัน ลักษณะครอบครัว และสัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีปัจจัยด้านครอบครัว บางประการเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ ระดับการศึกษาของมารดา มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่ายของเด็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านการรับประทานอาหารของเด็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่า กลุ่มมารดาที่ทำงานนอกบ้าน และมีเวลาดูแลลูกในวันจันทร์ - ศุกร์ แตกต่างกัน จะมีคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเอง ด้านการขับถ่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่พบว่าเวลา

ที่ใช้ในการดูแลบุตรใน 1 วัน ทั้งของบิดาและมารดาลักษณะครอบครัว และสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดา มารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็กในด้านใดเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การที่ระดับการศึกษาของมารดา มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่ายของเด็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เด็กของกลุ่มมารดาที่ จบการศึกษาสูงสุดในชั้นมัธยมศึกษา และอุดมศึกษา จะมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองในด้านการขับถ่าย สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย มากกว่าเด็กของกลุ่มมารดาที่จบชั้นประถมศึกษา โดยที่สัดส่วนของเด็กในกลุ่ม มารดาที่จบชั้นอุดมศึกษา จะมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองในด้านนี้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยมากที่สุดนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bee (1987 อ้างถึงใน เขียวลักษณ์ หาญวิชพงศ์, 2532) ที่พบว่า มารดาที่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นต้น จะเลี้ยงลูกแบบบังคับ ให้อบอมนัด และพึ่งตนเอง และ งานวิจัยของ แตนซิงเจอร์ (Danzinger, 1960) ที่พบว่า แม่ในระดับสังคมชั้นต่ำ ได้แก่ แม่ ที่มีสามีมีอาชีพกรรมกรนั้น จะเน้นการฝึกให้ลูกพึ่งตนเองต่ำที่สุด ส่วนแม่ในระดับสังคมชั้นสูง ได้แก่ แม่ที่มีสามีจบชั้นปริญญาขึ้นไป จะเน้นการฝึกให้ลูกพึ่งตนเองสูงสุด สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะว่า ระดับการศึกษานั้น อาจมีผลต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดา มารดาเลือกปฏิบัติต่อเด็ก ที่อาจส่งผลต่อการช่วยเหลือตนเองของเด็กด้วย ดังคำกล่าวของ เซียร์และคณะ (Sears and others, 1957) ที่ว่า วิธีการที่บิดา มารดาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูนั้น มีความสัมพันธ์อย่างสูงกับโครงสร้างทางสังคม การศึกษา ตลอดจนค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละครอบครัว โดยค่านิยมเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อความเชื่อ และรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งโครงสร้างทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวิธีการที่บิดา มารดา ใช้ในการอบรมเลี้ยงดูนั้น ก็จะมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็ก ทั้งทางร่างกายและจิตใจด้วย และเมื่อพิจารณาถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า เด็กที่มีคะแนนการช่วยเหลือตนเองในด้านการขับถ่ายแตกต่างกันนั้น มีมารดาที่ใช้วิธีการ อบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ตาราง 23) โดยพบว่า การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะทำให้สัดส่วนของเด็กที่ได้คะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองในด้านนี้ สูงกว่า เกณฑ์เฉลี่ย มากกว่ามารดาที่ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่นๆ และ เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษา ของมารดา กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มารดาเลือกใช้ ก็พบว่า ระดับการศึกษาของมารดา มีความสัมพันธ์ กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มารดาเลือกใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้วย (ตาราง ๓. ใน ภาคผนวก ก) กล่าวคือ มารดาที่มีความรู้ในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบ จัดประเภทไม่ได้ และใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ส่วนมารดาที่ จบชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา จะเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นว่า การที่มารดา มีระดับการศึกษาสูง ประกอบกับมารดาของกลุ่มตัวอย่างนี้ ส่วนใหญ่จะประกอบ อาชีพอยู่ในวงการแพทย์และพยาบาลด้วย อาจทำให้มารดา มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก และการจัด สิ่งแวดล้อมที่จะส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งจะทำให้มารดาสามารถเลี้ยงดูบุตรได้เป็นอย่างดี แต่ อย่างไรก็ตาม ความรู้ด้านพัฒนาการของเด็ก อาจไม่สอดคล้องกับความรู้พื้นฐานเสมอไปในทุกกลุ่มสังคม

(Joseph and Steven, 1984)

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครอบครัว กับพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็กนั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สัดส่วนของเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ระหว่าง 10,000 - 19,999 บาทต่อเดือน มีคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองในด้านการรับประทานอาหารสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ 0 - 9,999 บาท และ 20,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ จรรยา สุวรรณทัต (2524) ที่พบว่า มารดาของกลุ่มครอบครัวรายได้น้อยในชุมชนเมือง มักไม่ค่อยมีโอกาสที่จะเข้าถึงสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งจะมีผลต่อทัศนคติในการอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนจนถึงพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดา ที่อาจทำให้มารดาไม่เห็นความสำคัญ และเข้าใจถึงวิธีการสอน หรือวิธีการส่งเสริมให้เด็กช่วยตนเอง และจากงานวิจัยของ ศรีสวัสดิ์ ชลวิสุทธิ (2505) ที่ศึกษามารดา 30 คน ในครอบครัวชนชั้นกลางระดับสูง และชนชั้นกลางระดับต่ำ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พบว่า มารดาที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลางระดับต่ำ จะฝึกให้ลูกช่วยตนเองในกิจวัตรประจำวัน ในช่วงอายุที่เร็วกว่าครอบครัวชนชั้นกลางระดับสูง กล่าวคือ ลูกของชนชั้นกลางระดับต่ำ จะรับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง เมื่ออายุ 3 ขวบ ส่วนลูกของชนชั้นกลางระดับสูง จะรับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง เมื่ออายุ 5 ขวบ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ก็พบว่า เด็กส่วนใหญ่ที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ 20,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป จะมีคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านการรับประทานอาหาร อยู่ในกลุ่มต่ำกว่า และเท่ากับเกณฑ์เฉลี่ย สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากพ่อแม่ไทยที่มีฐานะค่อนข้างดีบางครอบครัว ชอบเลี้ยงดูแบบปล่อยไม่ให้อะไรเลย นอนตื่นสาย มีอาหารตั้งพร้อมบนโต๊ะ ถ้าลูกลังเล็กรู้จักเลี้ยงคอยป้อนให้ ไม่เคยต้องป้อนข้าวให้ตนเอง เล่นไปกินไป คอยอ้าปากรับประทานอาหารจากช้อนเท่านั้น (ปริยา เกตุทัต, 2530) และจากการศึกษาถึงพฤติกรรมพื้นฐานของเด็ก ก็พบข้อสนับสนุนว่า เด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง จะยอมให้แม่เข้ามาช่วยเหลือ ในขณะที่รับประทานอาหารเช้าสูงกว่า เด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุภาพรณ เหลืองรังษี, 2520) แสดงให้เห็นว่าการที่แม่กลุ่มนี้ช่วยเหลือเด็กตลอดเวลา อาจทำให้เด็กตอบสนองโดยไม่ยอมที่จะช่วยเหลือตนเองมากนัก

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการทำงานของบิดา มารดา กับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็กนั้น ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้งสอง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีบิดา มารดาของกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยมากที่ทำงานในบ้าน เมื่อทดสอบความมีนัยสำคัญจึงไม่พบความแตกต่าง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขียวลักษณ์ หาญวิชพงศ์ (2532) ที่พบว่าการทำงานนอกบ้านหรือในบ้านของมารดานั้น ไม่มีผลต่อระดับพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมของเด็ก อันได้แก่ความสามารถในการรับประทานอาหาร การแต่งตัว ได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของการวัดพัฒนาการเป็นต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า มารดาที่ทำงานนอกบ้าน และมีเวลาดูแลลูกแตกต่างกันในวันจันทร์-ศุกร์ จะทำให้เด็กมีคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เด็กที่มารดามีเวลาดูแลลูกมากกว่า 4 ช.ม. ต่อวัน

จะมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองในด้านการขับถ่ายสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยมากกว่า เด็กที่มารดาใช้เวลาดูแลลูกน้อยกว่า 4 ช.ม. ต่อวัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมารดาที่ทำงานนอกบ้าน และมีเวลาดูแลลูกมาก ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ก็พบว่ามารดาที่ทำงานนอกบ้านนั้น ดูแลในเรื่องการขับถ่ายของลูก ด้วยตนเองร้อยละ 84.7 (ตาราง ๗ ในภาคผนวก ก) และพบอีกว่า มารดาที่มีเวลาดูแลลูกมากกว่า 4 ช.ม.ขึ้นไป ส่วนใหญ่จะเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบประชาธิปไตย ส่วนมารดาที่มีเวลาดูแลลูกน้อยกว่า 4 ช.ม. ส่วนใหญ่จะเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบจัดประเภทไม่ได้มากกว่า (ตาราง ๗ ในภาคผนวก ก) ซึ่งจากผลของความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างคะแนนพฤติกรรมกการช่วยเหลือตนเองของเด็กกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของมารดา ก็พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะทำให้เด็กมีคะแนนพฤติกรรมกการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่ายได้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยมากที่สุดด้วย

ส่วนการที่ไม่พบความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง เวลาที่บิดา มารดาใช้ดูแลลูกใน 1 วัน กับคะแนนพฤติกรรมกการช่วยเหลือตนเองของเด็กนั้น สอดคล้องกับคำกล่าวของ อัมพล สุอำพัน (2531) ที่บรรยายไว้ในกรการสัมมนา "เรื่องการเลี้ยงลูก อย่างไรให้มีคุณภาพ และมีความสุข" ว่า พ่อแม่ที่มีเวลากับลูกมากนั้น ใช้ว่าจะดีเสมอไป แม่ที่อยู่กับลูกวันละ 24 ช.ม. 7 วันต่อ 1 อาทิตย์ 30 วันต่อเดือน 365 วันต่อปี บางทีลูกก็แย เพราะการอยู่กับลูกนั้นถึงแม้เวลาน้อยก็ตาม ก็ขอให้มียังมีคุณภาพ มียังมีคุณภาพหมายความว่า ได้ตอบปฏิกิริยาลูกทันที ได้ตอบอย่างมีเหตุผล หรือว่าตอบอย่างมีคุณภาพ หมายความว่า ถึงเวลาก็มาเล่นกับเขาให้ได้ เวลาลูกเรียกร้องความต้องการอะไรก็ตอบสนองเขา ซึ่งจากงานวิจัยของ วัลภา บินสมประสงค์ (2526) ก็พบว่า การที่มารดาใช้เวลาดูแลลูกใน 1 วัน มากน้อยต่างกัน ไม่ได้มีผลต่อการที่มารดา เลือกใช้วิธีการปฏิบัติในการเลี้ยงดูลูกได้ถูกต้องมากนักแต่ต่างกันแต่อย่างใด แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่า ในกลุ่มมารดาที่มีเวลาดูแลลูกมากกว่า 4 ช.ม. เด็กจะมีคะแนนพฤติกรรมกการช่วยเหลือตนเองได้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย ในด้านการทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว และการขับถ่าย แต่ในด้านการรับประทานอาหาร กลับพบผลตรงกันข้าม คือ มารดาที่มีเวลาดูแลลูกน้อยกว่า 4 ช.ม. ต่อวัน จะมีเด็กที่ได้คะแนนการช่วยเหลือตนเอง ในด้านนี้ได้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยมากกว่าเด็กของมารดาที่มีเวลาดูแลลูกมากกว่า 4 ช.ม. ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจาก ในวัย 2-3 ขวบ นี้ เด็กจะมีอัตราความต้องการอาหารลดลง จากการที่มีอัตราการเจริญเติบโตของร่างกายช้าลง โดยทั่วไปเด็กจึงจะรับประทานอาหารเมื่อหิว หรืออยากรับประทานอาหารเท่านั้น (ฉลองรัฐ อินทรีย์, 2522; สุขศรี บุระกะนิษฐ, 2530) และเด็กจะพัฒนาความชอบ หรือไม่ชอบอาหารบางชนิด อย่างเด่นชัด (อัจฉรา สุขารมณ์, 2529) เด็กจึงรับประทานอาหารน้อย ซึ่งมารดาทั้งหลายก็จะกลัวว่าลูกจะขาดอาหารโดยเฉพาะมารดาที่มีเวลามาก ทำให้มีเวลาที่จะคะยั้นคะยอและบื้อนให้ลูก หารู้ไม่ว่า การจู้จี้ อาจทำให้เด็กเบื่อหน่าย ไม่อยากรับประทานอาหาร ประกอบกับเด็กวัยนี้ เขาไม่ต้องการให้แม่ หรือคนเลี้ยงมาบื้อนอาหารให้ หรือคอยช่วยเหลือเขาในขณะที่รับประทานอาหาร เนื่องจากเด็กเขาต้องการแสดงความสามารถของตนเอง โดยการใช้อัตกอาหารเข้าปาก เพื่อแสดงออกถึงความต้องการ

เป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) (สุขศรี บุระกะนิษฐ) จึงมักพบว่า เด็กจะต่อต้านคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อถูกบังคับให้กินอาหาร (อัจฉรา สุขารมณ) ส่วนมารดาที่มีเวลาน้อยนี้ อาจไม่มีเวลาดูแลจิตใจในเรื่องนี้มากนัก จึงอาจทำให้เด็กได้พยายามช่วยตนเองในด้านนี้มากขึ้น

สำหรับลักษณะของครอบครัวนั้น ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีบิดา มารดาเป็นผู้อบรมเลี้ยงดูหลักที่บิดา มารดาส่วนใหญ่ จะเป็นผู้ดูแลและตัดสินใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเองในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว และการขับถ่ายของเด็กเองทั้งหมด บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่ด้วยในครอบครัว จึงเป็นเพียงผู้ช่วยในการดูแลเด็กในบางส่วนเท่านั้น ดังนั้น ไม่ว่ากลุ่มตัวอย่างจะอยู่ในครอบครัวเดี่ยว หรือขยาย ก็ไม่น่าจะมีคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขาวลักษณะ หาญวชิรพงศ์ (2532) ที่พบว่าไม่ว่าเด็กจะอยู่ในครอบครัวเดี่ยวหรือขยาย ก็ได้คะแนนพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมใกล้เคียงกัน

ส่วนการที่พบว่าปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา ในด้าน Cohesion, Expressiveness, Conflict, Organization และ Control ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมช่วยเหลือตนเองของเด็กในทุกด้าน กล่าวคือ ไม่ว่าบิดา มารดาของกลุ่มตัวอย่างจะมีการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแสดงความรู้สึกของตนออกมาอย่างเปิดเผย มีความขัดแย้งต่อกัน มีส่วนร่วมในการวางแผนการทำกิจกรรม หรือจะต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบแบบแผนในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัดหรือไม่ก็ตาม ก็มีบุตรที่มีคะแนนการช่วยเหลือตนเองในทุกด้านไม่แตกต่างกันนั้น สาเหตุหนึ่ง อาจเนื่องมาจากบิดา มารดาส่วนใหญ่ทั้งที่มีสัมพันธภาพดี หรือไม่ดีต่อกันในทุกด้าน จะใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่า ทั้งบิดา มารดาที่มีสัมพันธภาพดีต่อกัน หรือไม่ดีต่อกัน ก็ยังเลี้ยงดูลูกด้วยความอ่อนนุ่มนวล ซึ่งการตอบสนองของมารดาในทางบวกนี้ จะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่น ไว้วางใจผู้เลี้ยงดู และการที่บิดามารดาให้กำลังใจ แสดงความชื่นชม ให้คำชมเชย จะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจ และความพร้อมที่จะเรียนรู้ในการช่วยเหลือตนเอง (เขาวลักษณะ หาญวชิรพงศ์, 2532) เมื่อเด็กได้รับการปฏิบัติจากบิดา มารดาทั้งสองกลุ่มคล้ายคลึงกัน เด็กจึงน่าที่จะมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองในทุกด้านไม่แตกต่างกันด้วย

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องในการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา กับพฤติกรรมช่วยเหลือตนเองของเด็ก

การศึกษาดังนี้ พบว่า ไม่ว่าบิดา มารดาจะเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเดียวกัน (แบบสอดคล้อง) หรือเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูคนละแบบ (แบบไม่สอดคล้อง) เด็กก็จะมีคะแนนพฤติกรรมช่วยเหลือตนเองในทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากการที่บิดาของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษานี้ ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ดูแลและตัดสินใจในเรื่องการช่วยเหลือตนเองของเด็กมากนัก หน้าที่ส่วนใหญ่ทั้งในเรื่องการดูแลและตัดสินใจจึงเป็นของมารดาเกือบทั้งหมด ดังนั้นไม่ว่าบิดาจะเลี้ยงดูแบบใด หรือสอดคล้องกับมารดาหรือไม่ ก็ไม่น่าที่จะมีผลต่อพฤติกรรมช่วยเหลือตนเองของเด็กเช่นกัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของบิดา มารดา กับความสอดคล้องในวิธีการอบรม

เลี้ยงดูเด็กของบิดาและมารดา

แม้ว่าจากการศึกษาของ Crook และ Roskin (1981) จะพบว่าบิดา มารดาที่มีความสัมพันธ์ดีต่อกัน จะอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยความรัก และให้เหตุผลมากกว่า ส่วนบิดามารดาที่มีความขัดแย้ง จะใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดู และปล่อยปละละเลย แสดงให้เห็นว่าบิดาที่มีความสัมพันธ์ดีและไม่ดีต่อกันนั้นจะเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน (แบบไม่สอดคล้อง) แต่จากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ไม่ว่าบิดา มารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะมีการแสดงความรู้สึกของตนออกมาอย่างเปิดเผย มีความขัดแย้งต่อกัน มีการวางแผนประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน หรือ อยู่ภายใต้กฎระเบียบแบบแผนในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด หรือไม่ก็ตาม ก็มีแนวโน้มที่จะเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และจากข้อมูล พบว่า บิดา มารดาส่วนใหญ่จะเลือกใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบเดียวกัน (แบบสอดคล้อง) มากกว่า ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจาก บิดา มารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นบุคคลากรที่อยู่ในวงการแพทย์ และพยาบาล และมีระดับการศึกษาสูงสุดในชั้นอุดมศึกษาขึ้นไป ซึ่งจากประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัยที่คลุกคลีอยู่ในวงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มาเป็นเวลานานพอสมควร ทำให้ผู้วิจัยคาดว่าบิดา มารดากลุ่มนี้อาจจะได้รับความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม จึงทำให้บิดา มารดา พอที่จะทราบว่าการแยกแยะระหว่างความสัมพันธ์ส่วนตัวของบิดา มารดา กับการปฏิบัติต่อลูกออกจากกันได้

และเป็นที่น่าสนใจเกิดว่า การที่บิดามารดาไม่ค่อยมีส่วนในการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีแนวโน้มทำให้บิดา มารดาเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูคนละแบบ (แบบไม่สอดคล้อง) มากกว่านั้น จากการศึกษาของ จรรยา สุวรรณทัต (2524) พบว่า ถ้าผู้เป็นบิดาได้แสดงความเอาใจใส่ให้ผู้เป็นมารดาได้ทราบว่า ตนมีความสนใจ เอาใจใส่ต่อการอบรมเลี้ยงดูร่วมกันแล้ว จะทำให้ภรรยามีความพร้อมที่จะปรึกษาหารือกับสามีในปัญหาต่างๆ มากขึ้น เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความร่วมมือกัน ในบทบาทร่วมของการ เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ดังนั้น การที่บิดา และมารดาไม่ค่อยมีส่วนร่วมสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาจทำให้บิดามารดาไม่ค่อยมีการปรึกษาหารือในเรื่องเหล่านี้ร่วมกัน จึงอาจทำให้บิดา มารดาปฏิบัติต่อลูกแตกต่างกันไปได้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็กกับวิธีการอบรมเลี้ยงดู

การวิจัยครั้งนี้พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง คะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเอง ด้านการขับถ่ายของเด็กกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของมารดาเท่านั้น ที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เด็กที่ได้คะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่ายแตกต่างกัน จะมีมารดาที่ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่าเด็กส่วนใหญ่ที่มีคะแนนการช่วยเหลือตนเองในด้านนี้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย มีมารดาที่ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมากที่สุด ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ เยาวลักษ์ณ์ หาญวิฑูรย์ (2532) ที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะทำให้เด็กมีคะแนนพัฒนาการด้านนี้สูงกว่าบุคคลและสังคม อันได้แก่ ความสามารถของเด็กในการรับประทานอาหารด้วยช้อน การแต่งตัว การช่วยงานบ้านเล็กน้อยๆ ได้ผ่าน

เกณฑ์การวัดพัฒนาการ เป็นต้น สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด หรือปล่อยปะละเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนี้ เป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาปฏิบัติต่อลูกไม่เข้มงวดเกินไป ยอมรับนับถือความสามารถของลูก คอยให้ความช่วยเหลือร่วมมือในโอกาสอันสมควร และพ่อแม่ให้ความรักความเอาใจใส่ต่อลูก มีการฝึกหัดให้ลูกช่วยเหลือตนเอง ลูกมีโอกาสดำเนินใช้ความสามารถของตนเต็มที่ และการที่พ่อแม่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของลูก จะทำให้เด็กได้รับความรัก ความอบอุ่น และเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้การช่วยเหลือตนเอง (จุมพล นิมพานิช, 2522) ตรงกับคำกล่าวของ เชียร์และคณะ (1957) ที่ว่าแม้ว่าเด็กในวัยนี้จะพยายามที่จะทำอะไรด้วยตนเอง แต่ในบางครั้ง เขาก็ยังต้องการให้มารดาเอาใจใส่ จึงแสดงว่าทำอะไรไม่ได้ เพื่อให้มารดาสนใจ เพราะกลัวว่าถ้าตนทำอะไรได้เอง มารดาก็จะละทิ้งไปทำให้สูญเสียความรักของมารดา เด็กจึงพยายามทำความมั่นใจให้กับตนเอง โดยวิธีทดลองความรักของมารดาและถ้าเด็กได้รับการตอบสนองด้วยดี เด็กก็จะเข้าใจว่ามารดายังรักตนอยู่และมีความอบอุ่นใจที่จะกระทำการต่างๆ ที่ตนจะทำได้ด้วยความมั่นใจต่อไป ซึ่งจากการศึกษาของ ฟิสเซอร์ (1963) ถึงแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กกับวัฒนธรรมของแม่ในอเมริกา ก็พบว่า เด็กก่อนเข้าเรียนบางคนอาจเรียกแม่เข้ามาทำความสะอาดให้หลังการขับถ่ายต่างๆที่เขาสามารถทำได้เองแล้ว ส่วนพ่อแม่ที่เอาใจใส่ทะนุถนอมและปกป้อง เด็กมากถึงแม้ว่าจะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่น แต่อาจทำให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเองและ เพาะนิสัยไม่ช่วยตนเองได้ (จุมพล นิมพานิช) นอกจากนี้การควบคุมเด็กมากเกินไป ก็อาจจะทำให้เด็กพึ่งผู้อื่นมากกว่าเด็กที่ถูกควบคุมน้อย (ประนต เล็กสวาสดี, 2517) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ก็พบว่า เด็กของกลุ่มมารดาที่ใช้วิธีการเลี้ยงดูลูกแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไปนั้น จะมีคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ เกณฑ์เฉลี่ยในทุกด้านเช่นกัน

ซึ่งจากการศึกษาของบอมรินด์ (Baumrind, 1967 quoted in Watson, 1973) ก็พบว่าเด็กที่ได้คะแนนสูงในด้านการช่วยเหลือตนเอง (Self reliance) มีความสามารถในการควบคุมตนเอง และการยอมรับจากเพื่อนให้เข้ากลุ่มนั้น เป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่ให้ทั้งความรักและการลงโทษ ในขณะที่มีพฤติกรรมควบคุมลูก พร้อมกันนั้นก็เข้าหาลูก ให้กำลังใจ สร้างแรงจูงใจและต้องการให้ลูกได้มีพฤติกรรมที่เป็นอิสระด้วยตนเอง ส่วนเด็กที่มีคะแนนการช่วยเหลือตนเองต่ำ จะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ควบคุมน้อยและไม่ต้องการให้ลูกแสดงความสามารถเป็นตัวของตัวเองนัก และจากการศึกษาถึงแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวที่มีรายได้น้อยในตัวเมือง (จรรยา สุวรรณทัต, 2524) ก็พบว่า เด็กที่ให้ความร่วมมือในการฝึกหัดขับถ่ายของมารดาเป็นอย่างดี มาจากการที่แม่ฝึกด้านนี้แก่เด็กอย่างอ้อมอ้อม

นอกจากนี้จากการศึกษาของ ฟิสเซอร์ (Pischer, 1963) ก็พบผลสอดคล้องกันว่า แม่อเมริกันนั้นจะฝึกหัดการขับถ่ายของลูกโดยไม่บังคับลูกจนเกินไป ซึ่งเขาให้เหตุผลว่าเพราะจะทำให้ลูกต่อต้านข้อค้นพบที่สนับสนุนผลการวิจัยเหล่านี้ ตรงกับคำแนะนำของ เชียร์และคณะ (Sears and others, 1957) ในการฝึกให้เด็กพึ่งตนเองที่ว่าควรใช้วิธีผ่อนผันให้เด็กทำในสิ่งที่ต้องการจะทำและพอทำได้เอง

ใช้วิธีให้รางวัลโดยให้ความสนใจช่วยเหลือในสิ่งที่เด็กกระทำ และใช้วิธีลงโทษโดยดูว่าหรือใช้ให้ทำในสิ่งที่เด็กพอทำได้ ในการนี้ เชียร์เห็นว่าแม่ที่ดีควรใช้วิธีแนะนำเพราะบางขณะ เด็กอาจเกิดความวิตกกังวลว่าจะประพฤติอย่างไรดี ซึ่งเด็กจะกระทำสิ่งต่างๆ ได้ถ้าเขาไม่เกิดความวิตกกังวลเสียก่อน

จากการพิจารณาถึงข้อมูลที่ได้พบว่า เด็กส่วนใหญ่ที่มีคะแนนการช่วยเหลือตนเอง ด้านการทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยนั้นก็ยังมีมารดาที่ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เช่นเดียวกัน แต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่าในด้านการรับประทานอาหารนั้นไม่ว่ามารดาจะใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หรือใช้วิธีการเลี้ยงดูหลายประเภทคละกัน (แบบวัดประเภทไม่ได้) ก็จะมีลูกที่มีคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองด้านนี้อยู่ในกลุ่มต่ำหรือเท่ากับเกณฑ์เฉลี่ยมากกว่า แม้จะไม่มี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากปัญหาด้านพัฒนาการด้านสรีรวิทยาในเด็กวัยนี้เกี่ยวกับการรับประทานอาหารดังกล่าวมาแล้ว หรืออาจจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อพัฒนาการด้านนี้ของเด็ก เช่น สภาวะอารมณ์ของเด็ก เป็นต้น ซึ่งจะต้องทำการศึกษากันต่อไป

สิ่งที่ควรสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าตัวแปรทุกตัวของบิดาไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลพื้นฐานก็พบว่า บิดาเกือบทั้งหมดก็รายงานว่าตนเองไม่ได้ดูแลและตัดสินใจในการอบรมเลี้ยงดูเรื่องการช่วยเหลือตนเองทั้งในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกาย และแต่งตัว และการขับถ่ายของเด็ก ฉะนั้นปัจจัยด้านบิดาจึงไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองในกิจกรรมดังกล่าวของ เด็กกลุ่มตัวอย่างนี้

กล่าวโดยสรุป ในการฝึกเด็ก 2-3 ขวบ ให้ช่วยเหลือตนเองนั้น บิดา มารดาหรือผู้ปกครอง เด็กควรตระหนักถึงการฝึกเด็กให้พึ่งตนเองในสิ่งที่ไม่เหลือบ่ากว่าแรงของเด็ก โดยสังเกตความสามารถของเด็ก ไม่ผลักดัน หรือฝืนใจเด็กให้กระทำมากเกินไปแต่ควรมีการแนะนำทำเป็นตัวอย่าง และชมเชยเมื่อเด็กกระทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ไม่ขัดขวางการอยากลองทำสิ่งต่างๆ ของเด็กวัยนี้ แม้ว่าเด็กจะกระทำไม่ดีในขั้นต้นก็ไม่กล่าวตักเตือนรุนแรงให้เด็กเสียกำลังใจ เพราะในวัยเด็กเล็กนี้เรามุ่งจะฝึกให้เด็กรู้จักทำเสียก่อน ส่วนวิธีการทำงานให้ดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุดควรฝึกหลังจากนี้ (สุวดีศรี เลณวัติ, 2530)

อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้ คะแนนพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็กนั้นได้มาจากการประเมินของมารดา ที่อาจประเมินไปตามระดับความคาดหวังของตน และอาจมีปัจจัยอื่นๆ เช่น สภาวะอารมณ์ของเด็กหรือมารดาเองขณะประเมินพฤติกรรมเด็ก ประกอบกับเด็กในวัยนี้จะมีการต่อต้าน (Negativeism) สูง ในเรื่องของการถูกฝึกหัด (Training) ในกิจวัตรประจำวันอยู่แล้ว ดังนั้นแม้ว่าผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ในการประเมินพฤติกรรมไว้ให้มารดาเข้าใจตรงกันแล้วก็ตาม การพิจารณาถึงผลก็ควรคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวมาแล้วด้วย นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้ มีจำนวนเพียง 77 คน ซึ่งนับว่ามีจำนวนน้อย การนำผลการวิจัยไปใช้จึงควรระมัดระวัง เป็นพิเศษด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็กให้เป็นไปตามทิศทางที่พึงประสงค์ โดยแยกตามบทบาทของบิดา มารดา และบทบาทขององค์กรของรัฐและ เอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยลำดับดังนี้

1. บทบาทของบิดา มารดา

1.1 สำหรับวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดา มารดา ควรเลือกใช้ในการส่งเสริมให้เด็กช่วยเหลือตนเองนั้น จากการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะทำให้เด็กมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองได้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยมากกว่าเด็กคนอื่นๆ ในกลุ่มเด็กวัยเดียวกันทั้งในด้านการขับถ่าย การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว แต่พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไปนั้นจะทำให้เด็กมีคะแนนการช่วยเหลือตนเองต่ำกว่าหรือเท่ากับเกณฑ์เฉลี่ยในทุกด้าน ฉะนั้นบิดา มารดา จึงควรลดการกระทำที่พยายามช่วยเหลือลูกในทุกสิ่ง โดยไม่เปิดโอกาสให้ลูกทำอะไรเลยลงไป ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเอาใจใส่ยอมรับความสามารถของลูก เปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความสามารถของตนเอง คอยให้ความช่วยเหลือในโอกาสอันควรตลอดจนแสดงความรัก ให้ความอบอุ่นและยินดีช่วยเหลือเมื่อลูกขอร้องให้ช่วย เพราะแม้ว่าเด็กในวัยนี้จะพยายามที่จะทำอะไรด้วยตนเองก็ตาม แต่เด็กก็ยังคงต้องการความเอาใจใส่จากผู้เลี้ยงดูและต้องการที่จะพึ่งพาด้านอารมณ์และจิตใจกับมารดาอยู่ ประกอบกับเด็กยังช่วยเหลือตนเองได้ไม่สมบูรณ์นัก บิดามารดาจึงควรให้เด็กช่วยเหลือตนเองเท่าที่เด็กทำได้และให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เขาทำไม่ได้

ส่วนในด้านการรับประทานอาหารนั้นพบว่า ไม่ว่ามารดาจะเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หรือแบบเลี้ยงดูหลายอย่างคละกันไป (แบบจัดประเภทไม่ได้) เด็กก็จะมีแนวโน้มได้คะแนนการช่วยเหลือตนเองอยู่ในกลุ่มต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยในทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาทางด้านสรีรวิทยาของเด็ก จากการที่เด็กวัยนี้จะมีอัตราการเจริญเติบโตลดลง มีการพัฒนาความชอบและไม่ชอบอาหารสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นพิเศษ เด็กจึงไม่ค่อยอยากรับประทานอาหาร ยังผลให้บิดา มารดาส่วนใหญ่เกิดความวิตกกังวลมาก เพราะเกรงว่าลูกจะขาดอาหาร การที่บิดา มารดา แสดงความวิตกกังวลมากเกินไป อาจทำให้เด็กใช้การไม่ยอมรับประทานอาหารมาเป็นเครื่องมือต่อรองเพื่อให้ได้สิ่งที่เด็กต้องการได้ ดังนั้นบิดา มารดาจึงไม่ควรแสดงความวิตกกังวลมากเกินไปให้เด็กเห็น โดยควรปล่อยให้ลูกรับประทานอาหารเอง เมื่อรู้สึกหิว ถึงแม้ว่าลูกจะรับประทานอาหารหกเลอะ เทอะไปบ้างก็ไม่เป็นไร สิ่งสำคัญก็คือบิดา มารดาควรได้รับการอบรมและเข้าใจถึงพัฒนาการและการส่งเสริม จึงขอเสนอแนะวิธีการที่บิดา มารดา จะส่งเสริมให้เด็กช่วยเหลือตนเองในด้านการรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว ตลอดจนการขับถ่าย เป็นข้อๆ คือ

- ให้ลูกทำเอง เมื่อมีวุฒิภาวะทางร่างกายพร้อมที่จะทำ
- ไม่ควรคาดหวังว่าลูกจะทำได้ดี เพราะ เด็กวัยนี้ก็ยังทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ไม่สมบูรณ์ เราจะมุ่งหวังให้ลูกรู้จักวิธีทำเสียก่อน ส่วนการทำงานที่สมบูรณ์

ไว้ฝึกหลังจากนี้

- ให้ลูกทำเองเท่าที่ลูกทำได้และให้ความช่วยเหลือเมื่อลูกต้องการให้ช่วยเพื่อตอบสนองความต้องการพึ่งพาทางจิตใจและอารมณ์ของลูก ลูกจะได้เกิดความมั่นใจที่จะทำสิ่งอื่นต่อไป
- เมื่อลูกแสดงว่าต้องการทำให้สอน โดยทำให้ดูเป็นตัวอย่างไปพร้อมกัน
- ควรให้เวลาพิเศษแก่ลูกสำหรับการแต่งตัว อาบน้ำ หรือรับประทานอาหารทั้งนี้เพื่อให้ลูกได้มีโอกาสทำอะไรได้ตามสบายโดยไม่ต้องเจอกับสภาพที่เร่งรัดให้ลูกเครียดจนเกินไป
- ใช้การชมเชยเมื่อลูกทำได้ด้วยตนเอง
- ไม่ควรตำหนิติเตียน เมื่อลูกทำไม่สำเร็จ แต่ควรใช้วิธีกระตุ้นให้ทำเท่าที่ลูกทำได้ ทั้งนี้พึงระลึกว่า ควรฝึกลูกให้ช่วยเหลือตนเองด้วยวิธีการดังกล่าวเสียตั้งแต่ลูกอายุประมาณ 2 ขวบ แล้วท่านจะพบว่าเมื่ออายุ 6 ขวบลูกจะเป็นเด็กน่ารักที่รู้จักรับผิดชอบเป็นอย่างดี

1.2 การมีส่วนร่วมของบิดา

จากผลการวิจัยพบว่าบิดาส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างนั้น ยังไม่ได้มีส่วนร่วมกับการดูแลและตัดสินใจ เรื่องการช่วยเหลือตนเอง ในกิจกรรมดังกล่าวของลูก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากค่านิยมในสังคม โดยเฉพาะของไทยที่ยึดถือว่าหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูให้ลูกช่วยตนเอง ในกิจวัตรประจำวันนั้น เป็นความรับผิดชอบของผู้เป็นมารดา ทั้งที่เราก็พบว่าในปัจจุบันมารดาต้องออกทำงานนอกบ้าน ในขณะที่เด็วยกกันก็ต้องทำหน้าที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วย หน้าที่ทั้งการหารายได้และการเลี้ยงดูบุตรของมารดาเหล่านี้อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อพัฒนาการของเด็กได้ ซึ่งผู้เป็นบิดาก็ควรตระหนักในเรื่องนี้และต้องหาทางป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียต่อตัวเด็ก การป้องกันที่ดีนอกจากจะอาศัยหลักการอบรมเลี้ยงดูตามที่กล่าวมาแล้ว ก็คือการให้ผู้เป็นบิดาได้มีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างจริงจังกับผู้เป็นมารดามากขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงค่านิยมเหล่านี้ที่มีมาแต่ดั้งเดิมให้มากนัก เพราะบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูนี้ จะนำมาซึ่งความร่วมมือและความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดีขึ้นด้วยการมีลูกเป็นจุดศูนย์กลางร่วมแห่งความสนใจร่วมกัน ทั้งควรรู้จักแบ่งเวลาซึ่งมีอยู่น้อยที่สุดนี้ให้มีคุณค่าที่สุด ในการส่งเสริมให้ลูกช่วยเหลือตนเองและกระทำกิจกรรมพัฒนาการในด้านอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. บทบาทขององค์กรรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2.1 รัฐควรมีนโยบายเพิ่มจำนวนสถานเลี้ยงเด็กกลางวันให้กระจายไปตามชุมชนต่างๆ ให้ทั่วถึงมากขึ้น เพื่อแบ่งเบาภาระการดูแลลูกของมารดา เนื่องจากพบว่ามารดาในสังคมไทยในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น สำหรับกลุ่มตัวอย่างนี้ก็พบว่าก็มีมารดาที่ทำงานนอกบ้านถึงร้อยละ 93.5 ซึ่งก็เป็นที่น่ายินดีว่าในปัจจุบัน หน่วยงานของรัฐและเอกชน เริ่มเห็นความสำคัญของการจัดศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนและได้จัดให้มีศูนย์เหล่านี้ขึ้น ในหน่วยงานของตนกันบ้างพอสมควร

แต่สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ผู้ที่มารับหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการดูแลเด็กในวัยแห่งการฝึกหัดการช่วยเหลือตนเอง อันจะเป็นพื้นฐานให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อไปในอนาคตนั้น มักมีการศึกษาไม่สูงนักและอาจจะไม่มีความรู้ความเข้าใจในด้านพัฒนาการของเด็กเท่าที่ควร ดังนั้นภาระหน้าที่ของผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและการอบรมดูแลเด็ก จะต้องกระทำก็คือ การจัดโครงการอบรมให้ครูพี่เลี้ยงและครูอนุบาล เข้าใจถึง

- พัฒนาการของเด็ก การปฏิบัติตัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง ตลอดจนสามารถประเมินความล่าช้าทางพัฒนาการของเด็กได้อย่างง่าย ๆ ได้
- อบรมการนำกิจกรรมในการ เสริมสร้างการช่วยเหลือตนเองของเด็กที่เป็นรูปธรรม โดยใช้หลักการของสันทนการเข้ามาช่วย เช่น กิจกรรมการเล่น การเล่าเรื่อง การปฏิบัติจริง และการร้องเพลงประกอบ จากการศึกษาการเอาใจใส่ถึงธรรมชาติของเด็กที่ว่าเด็กๆ จะชอบการเล่นสิ่งใดที่เด็กคิดว่าเป็นการเล่นแล้ว เด็กจะทำด้วยความเต็มใจและสนุก เด็กชอบฟังเรื่องราวต่างๆ บางครั้งเด็กจะสมมุติตนตามเรื่องราวที่ให้ฟัง การเรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเองจะทำให้เด็กมีความชำนาญขึ้น และการใช้เพลงร้องประกอบจะช่วยให้เด็กเพลิดเพลินในการกระทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นการช่วยตนเองได้โดยไม่รู้ตัว ซึ่งเพลงควรจะมีเนื้อร้องสั้นๆ ง่ายๆ มีทำนองที่ชัดเจน

2.2 การให้การศึกษานำแก่นักบิฑามารดา เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบข้อเท็จจริงที่ว่า การศึกษาของมารดานั้นมีผลต่อการที่มารดาจะ เลือกใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบใด โดยพบว่ามารดาที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ส่วนใหญ่จะ เลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นวิธีการอบรมที่ช่วยส่งเสริมการช่วยเหลือตนเองของเด็กในวัยนี้ ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากมารดาที่มีการศึกษาค่อนข้างสูงนั้น จะมีโอกาสเข้าถึงสื่อมวลชนที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากกว่า เมื่อคาดว่าการเข้าถึงการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนต่างๆ จะทำให้บิดามารดามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กมากขึ้น จึงควรที่จะจัดให้มีการเผยแพร่สื่อเหล่านี้ไปอย่างทั่วถึง ซึ่งสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง ก็คือพยายามให้บิดามารดาเกิดความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางด้านต่างๆ ของเด็ก มีการตอบสนองความต้องการของเด็กเล็กไปพร้อมๆ กัน ทุกๆ ด้าน กล่าวคือ การเจริญเติบโตทางร่างกายย่อมเป็นรากฐานสำคัญของการเจริญเติบโตของพัฒนาการด้านความคิด สติปัญญา อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพ บิดา มารดาจะต้องพยายามเข้าใจความต้องการของเด็กโดยมองจากตัวเด็กอย่างแท้จริง ไม่ใช่มองจากความสนใจของพ่อแม่ เพราะการกระทำเช่นนั้น จะทำให้เกิดความขัดแย้งในความต้องการของเด็กได้ และจะต้องเผยแพร่ให้ทั่วถึงในมารดาทุกระดับชั้นด้วย โดย

2.2.1 ประสานงานกับโรงพยาบาลฝ่ายกาย ในการช่วยเผยแพร่เอกสารที่อาจจะเป็นแผ่นพับจุลสาร สไลด์ หรือวีดิโอ ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและการปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ หรืออาจจะจัดเป็นโปรแกรมการให้สุขศึกษา หรือจัดทำแบบกระบวนการให้การปรึกษาหารือแก่นักบิฑามารดาในสถานที่ต่างๆ เช่น แผ่นกหลังคลอด แผ่นกตรวจ

สุขภาพเด็กดีหรือเด็กป่วย เป็นต้น ซึ่งมักจะพบเสมอว่า ในหน่วยต่างๆ เหล่านี้ของโรงพยาบาลฝ่ายกาย มารดาจะได้รับความรู้ที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยด้านร่างกายเป็นส่วนใหญ่ การสอดแทรกความรู้ด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่นให้แก่บิดามารดาด้วย จึงน่าจะเกิดประโยชน์แก่บิดา มารดามากขึ้น

2.2.2 ส่งเสริมให้สถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน หรือโรงเรียนอนุบาล เผยแพร่สิ่งพิมพ์ดังกล่าว โดยอาจใช้วิธีติดบอร์ดเพื่อให้บิดามารดาที่มารอรับเด็กได้อ่าน

2.2.3 ควรจัดให้มีการอบรมหรือจัดประชุมผู้ปกครอง ที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของบิดามารดาในการออกความคิดเห็นและคำแนะนำต่างๆ เพื่อพัฒนาเด็กด้วยตนเอง โดยที่เจ้าหน้าที่จะเป็นเพียงผู้ประสานงาน การให้บิดามารดาเสนอความต้องการของตนเองย่อมทำให้เกิดความสนใจในการมีส่วนร่วมมากกว่า ตลอดจนการที่บิดามารดาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อาจทำให้บิดามารดาได้เรียนรู้สิ่งที่จะช่วยพัฒนาเด็กในทางปฏิบัติได้ดีกว่ารู้แต่ภาคทฤษฎีเท่านั้น

2.2.4 หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน หรือผู้เป็นนายจ้างควรจัดหาเวลา และสถานที่ที่จะช่วยให้บิดามารดาได้สัมผัสกับข่าวสาร และเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น อาจจัดเอกสารเหล่านี้ไว้ในห้องพักผ่อนระหว่างการทำงานของพนักงาน เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการให้การศึกษากับบิดามารดาอย่างไม่เป็นทางการ ที่จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อตัวแม่เองและสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

2.2.5 บริการสื่อมวลชนของรัฐ หรือเอกชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ควรจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้เหล่านี้ ในช่วงเวลาที่มารดาจะรับฟังข่าวสารได้ เช่น รายการโทรทัศน์ ในช่วงเวลาห้าถึงหกโมงเย็น อันเป็นช่วงเวลาที่มารดาเลิกจากที่ทำงานแล้ว หรือผ่านทางรายการวิทยุ ในรถเมล์ เป็นต้น ซึ่งรายการวิทยุนี้ น่าจะมีประโยชน์สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส อันได้แก่ ผู้ยากจนที่ไม่สามารถซื้อโทรทัศน์มาดูหรือผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก ก็สามารถที่จะรับข่าวสารที่มีประโยชน์เหล่านี้ได้

2.2.6 ประสานงานกับหัวหน้าชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนแออัดที่มีกลุ่มบิดามารดาที่ด้อยโอกาส เช่น ตามสลัม สถานที่ก่อสร้าง เป็นต้น ในการกระจายเสียงตามสายความรู้เกี่ยวกับด้านนี้

2.3 จัดโครงการอบรมให้ความรู้ด้านนี้แก่ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่สามารถจะนำความรู้ไปเผยแพร่ต่อไปได้ เช่น พ.ส.ส. อ.ส.ม. ผดุงครรภ์ หรือพระสงฆ์ เป็นต้น เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ นำแนวความคิดที่ถูกต้องไปเผยแพร่ต่อประชาชนต่อไปได้

ทั้งนี้และทั้งนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการกลั่นกรอง ปรับปรุงเนื้อหาสาระ และสิ่งจูงใจต่อการเสริมสร้างทัศนคติที่ถูกต้องที่ควรในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เหมาะสมแก่ประชาชนทุกระดับชั้น อย่างไรก็ตาม ข้อคิดต่างๆ เหล่านี้จะเกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อผู้รับข้อคิดเหล่านี้จะต้องนำไปปฏิบัติให้เหมาะสมกับกลุ่มบุคคล หรือบุคคล สถานการณ์และโอกาสต่างๆ ที่เปิดให้เท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเชิงคุณภาพอย่างจริงจังถึงรายละเอียดในวิธีการฝึก วิธีการให้รางวัล วิธีการลงโทษ ตลอดจนความถี่ของการกระทำพฤติกรรมเหล่านั้น โดยศึกษาเปรียบเทียบในกลุ่มบิดามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน หรือต่างภูมิภาคกัน ว่ามีผลต่อการช่วยเหลือตนเองของเด็กหรือไม่ อย่างไร เพื่อสามารถเผยแพร่ผลที่เป็นรูปธรรมให้เป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมแก่บิดามารดาต่อไป
2. ควรศึกษาถึงตัวแปรอื่นๆที่อาจมีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือตนเอง หรือพฤติกรรมการพึ่งพาของเด็ก เช่น พื้นฐานทางอารมณ์ของเด็ก สุขภาพจิตของบิดามารดา ทักษะคิดของบิดามารดา เป็นต้น โดยอาจจะเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มมารดาที่ทำงานในบ้าน ทำงานนอกบ้าน หรือไม่ทำงานในกลุ่มมารดาที่มีจำนวนเท่าๆกัน
3. ศึกษาวิเคราะห์หาคุณภาพของสื่อต่างๆที่เสนอเกี่ยวกับพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนการส่งเสริมให้เด็กช่วยเหลือตนเองที่มีอยู่ในปัจจุบันทางสื่อมวลชน ทั้งทางด้านสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุ หรือโทรทัศน์ ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร เช่น ความเหมาะสมในด้านเนื้อหา เวลาที่เสนอ หรือความเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับข่าวสาร เป็นต้น
4. ถ้าเป็นไปได้ในการศึกษาถึงพฤติกรรมของเด็กและการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา นั้น ควรใช้วิธีสังเกต และจดบันทึกตามสภาพการแสดงพฤติกรรมและการเลี้ยงดูที่เป็นจริงที่เกิดขึ้น ผลที่ได้จากการวัดดังกล่าว จะทำให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดามากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย